Quintus Horaci Flac
Traducció: Josep Vergés
Fundació Bernat Metge
(1978-1981)

CARMEN SAECVLARE

Phoebe siluarumque potens Diana,
lucidum caeli decus, o colendi
semper et culti, date quae precamur
tempore sacro,

quo Sibyllini monuere uersus
uirgines lectas puerosque castos
dis quibus septem placuere colles,
dicere carmen.

alme Sol, curru nitido diem qui
promis et celas aliusque et idem
nasceris, possis nihil urbe Roma
uisere maius.

rite maturos aperire partus
lenis, Ilithyia, tuere matres,
siue tu Lucina probas uocari
seu Genitalis:

diua, producas subolem patrumque
prosperes decreta super iugandis
feminis prolisque nouae feraci
lege marita,

1 *redeunt BCM* || 5 quo $\varphi^2\pi$: quod *ABCMR²Vδ²* : quos *Rφψδ* || 6 lectas *codd.* : laetas *δa.ras.*

CANT SECULAR

Febus i tu, sobirana dels boscs, Diana, gales esplendoroses del cel, divinitats dignes sempre de veneració i sempre venerades, atorgueu-nos el que us demanem en aquests dies sagrats,

en què els versos sibil·lins han ordenat que unes donzelles escollides i uns minyons purs [1] cantessin un himne en llaor dels déus que s'han agradat dels set turons.

Sol vivificador, que muntat dalt del teu carro fulgent fas sorgir el dia i l'amagues, i neixes de bell nou i ets sempre el mateix, pugues no veure res de més gran que la ciutat de Roma!

Oh tu que endolceixes, com tu ho saps fer, el naixement dels fruits madurs, Ilitia,[2] protegeix les mares, sia que et plagui d'ésser invocada amb el nom de Lucina, o bé amb el de Generadora;

deessa, fes créixer la nostra estirp, fes que siguin eficaços els decrets dels pares [3] sobre el casament de les dones i sobre la llei conjugal, que farà néixer una nova generació,

1. Tant les noies com els nois havien d'ésser «escollits», és a dir, de família noble, i «purs», és a dir, que tinguessin vius el pare i la mare, perquè creien que la mort dels pares contaminava els fills.
2. Dita també Juno Lucina, era la deessa que afavoria els infantaments; era identificada amb Diana.
3. Els senatconsults que sancionaven la *lex Iulia de maritantis ordinibus*, de 18 a.C.

certus undenos deciens per annos
orbis ut cantus referatque ludos
ter die claro totiensque grata
nocte frequentis.

uosque ueraces cecinisse, Parcae, 25
quod semel dictum est stabilisque rerum
terminus seruet, bona iam peractis
iungite fata.

fertilis frugum pecorisque Tellus
spicea donet Cererem corona; 30
nutriant fetus et aquae salubres
et Iouis aurae.

condito mitis placidusque telo
supplices audi pueros, Apollo;
siderum regina bicornis, audi, 35
Luna, puellas.

Roma si uestrum est opus Iliaeque
litus Etruscum tenuere turmae,
iussa pars mutare Lares et urbem
sospite cursu, 40

cui per ardentem sine fraude Troiam
castus Aeneas patriae superstes
liberum muniuit iter, daturus
plura relictis:

di, probos mores docili iuuentae, 45
di, senectuti placidae quietem,
Romulae genti date remque prolemque
et decus omne;

21 certus *Cφψδπ Msuperscr.* : certos *AMRBuar.* : certe sunt *B* || 23 totiens *MRδ²πpost ras.* : potiens *φψδπ* : totidem *ABC* || 26 dictum est *ABC²MR²δ²* : dictum *Cφψδπ* : dictus *R* || 39 urbem *MR φψδπ* : urbes *ABC* || 46 senectuti *ABCφψRpost ras.πpost ras.* : senectutis *MδRa.ras.πa.ras.*

per tal que un cicle invariable de deu vegades onze anys torni a dur els cants i els jocs durant tres dies esplendents i altres tantes nits delitoses amb un gran aplec de gent.

25 I vosaltres, Parques, que vaticineu veraçment allò que ha estat dit una vegada per sempre [4] i en tal forma, que el curs irrevocable dels esdeveniments ho ha de servar,[5] ajunteu uns bons auguris als que ja han estat acomplerts.

Que la Terra, fecunda en fruits i en bestiar, ofereixi a 30 Ceres una corona d'espigues; que les pluges sanitoses i els oreigs de Júpiter nodreixin tot allò que ella produeix.

Desa les sagetes i escolta afable i pacífic, oh Apollo, els 35 minyons que et supliquen; i tu, reina bicorne dels estels, oh Lluna, escolta les noies.

Si Roma és obra vostra [6] i si al ribatge etrusc van abordar els escamots d'aquells troians que, obeint el manament de 40 trasplantar llurs Lars i llur ciutat, havien emprès una navegació salvadora,

als quals, indemnes a través dels incendis de Troia, el dreturer Eneas,[7] sobrevivint a la seva pàtria, obrí un camí alliberador per donar-los més que no havien deixat,

45 oh déus, doneu costums honestos a un jovent dòcil; doneu, oh déus, als vells pacífics repòs i al poble de Ròmul béns, descendència i tota classe d'honors,

4. S'entén: «que ha estat dit pel Destí».

5. Altres interpreten: «i és tan ferm que el curs dels esdeveniments ho serva»; altres ho tradueixen per «i que el curs irrevocable dels esdeveniments ho servi!».

6. Ara el cor s'adreça a tots els déus que protegeixen Roma, invocats als vv. 45 i 46.

7. Eneas és anomenat *castus* en el sentit de net de tota acció reprovable.

quaeque uos bobus ueneratur albis
clarus Anchisae Venerisque sanguis
impetret, bellante prior, iacentem
lenis in hostem.

iam mari terraque manus potentis
Medus Albanasque timet securis;
iam Scythae responsa petunt superbi
nuper et Indi;

iam Fides et Pax et Honor Pudorque
priscus et neglecta redire Virtus
audet apparetque beata pleno
Copia cornu;

augur et fulgente decorus arcu
Phoebus acceptusque nouem Camenis,
qui salutari leuat arte fessos
corporis artus,

si Palatinas uidet aequus arces,
remque Romanam Latiumque felix
alterum in lustrum meliusque semper
prorogat aeuum;

quaeque Auentinum tenet Algidumque,
quindecim Diana preces uirorum
curat et uotis puerorum amicas
adplicat auris.

haec Iouem sentire deosque cunctos
spem bonam certamque domum reporto,
doctus et Phoebi chorus et Dianae
dicere laudes.

49 quaeque *codd.* : quique *C*; bobus *BMδ* : bubus *ACRφψπ* || 51 impetret *ABMR*[2]*δ*[2] : imperet *Rφψδπpost ras.* : *C euanuit* || 57 honor *ABCMR* : honos *φψδπ* || 65 arces *ABCφψδ* : aras *MRVπδuar.* || 68 prorogat (pre- *A*) *ABCV* : proroget *MRφψδπ lemma Porph.*; aeuum *codd.* : in aeuum *φψ* || 70 quindecim *RMφψδπ* : quindecem *ABC* || 72 adplicat (ap-) *ABCRVφψδπ* : applicet *M*

i feu que allò que us suplica, amb la immolació de bous blancs, la sang ilˑlustre d'Anquises i de Venus,[8] ho obtingui, ell que venç l'enemic que li mou brega i és clement amb l'enemic estassat.[9]

Ja el mede tem el seu braç, potent per mar i per terra, i les destrals albanes,[10] ja, sobergs fins ara, els escites i els indis el consulten;[11]

ja la Fe,[12] la Pau, l'Honor i el Pudor dels temps antics i la menystinguda Virtut tenen l'ardidesa de tornar, i apareix la benaurada Abundància amb el seu corn ple a vessar;

i el déu àugur, engalanat amb l'arc resplendent, que és amic de les nou Camenes[13] i que amb l'art de guarir refà els cossos afeblits,

Febus, només mirant benigne els cims del Palatí prolonga la prosperitat de l'imperi romà i del Laci per un segle més[14] i una era sempre millor;

i la deessa que regna dalt de l'Aventí i de l'Àlgid, Diana, atén les pregàries dels quindecemvirs[15] i presta orella amistosa als vots dels adolescents.

Amb la bona i ferma esperança que Júpiter i tots els déus volen que sigui així, me'n torno a casa, jo,[16] el cor que ha après de cantar les lloances de Febus i de Diana.

8. Es refereix a August, descendent d'Eneas perquè, bé que per adopció, pertanyia a la família Júlia.
9. Cf. VIRGILI, *Aen.* VI 852 s.
10. Els feixos de vares amb la destral, símbol del poder romà; sembla, però, que els feixos procedeixen, no pas d'Alba, sinó d'Etrúria.
11. Vol dir que li envien ambaixades, tot i que no li estan sotmesos.
12. El mot llatí *fides* té les connotacions de «confiança» i «lleialtat», i el mot *pudor* té les de «respecte», «modèstia» i «pudicícia».
13. Les Muses.
14. *Lustrum*, «segle», referit a l'any secular. Cf. MARCIAL, IV 1, 7.
15. Vegeu *Notícia preliminar*.
16. Horaci fa parlar el cor en primera persona del singular, com ho feien els tràgics grecs.